

LBRIS

We know
books

Les Rois maudits

6. *Le Lis et le lion*

Maurice Druon

Copyright © 1966 Maurice Druon

Librairie Plon et Éditions Mondiales

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Regii blestemați

6. *Crinul și leul*

Maurice Druon

Copyright © 2014 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Lucia Popovici

Copertă: Florentina Tudor

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DRUON, MAURICE

Regii blestemați / Maurice Druon; trad.: Aurelia Ulici. –

București: Litera, 2014

7 vol.

ISBN 978-606-741-077-8

Vol. 6: Crinul și leul. - ISBN 978-606-741-109-6

I. Ulici, Aurelia (trad.)

821.133.1-311.6=135.1

94(44)“13”(0:82-31)

MAURICE DRUON

REGII BLESTEMAȚI

ROMAN ISTORIC

6

CRINUL ȘI LEUL

Traducere de
AURELIA ULICI

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTĂI
Noii regi

Despre autor

Maurice Druon (1918–2009) a fost membru al Academiei Franceze (din 1966) și al altor academii, printre care și cea română (din 1996). În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost membru în Rezistența franceză, al cărei imn l-a și compus împreună cu unchiul său, scriitorul Joseph Kessel. A fost ministru al Culturii în 1973–1974 și deputat de Paris (1978–1981). În 1948 a primit premiul Goncourt pentru romanul *Marile familii*.

Romanele *Regii blestemați* au fost adaptate pentru televiziunea franceză în 1972, apoi în 2005.

Cuprins

Partea întâi. Noii regi

I. Nunta din ianuarie	9
II. Strădaniile pentru o coroană	17
III. Consiliu pentru un cadavru.....	25
IV. Regele găsit	34
V. Uriașul între oglinzi.....	48
VI. Omagiu și jurământ mincinos	58

Partea a doua. Jocurile diavolului

I. Martorii.....	69
II. Reclamantul conduce ancheta	78
III. Falsificatorii	85
IV. Invitații de la Reuilly	89
V. Mahaut și Béatrice.....	96
VI. Béatrice și Robert	104
VII. Casa Bonnefille	110
VIII. Întoarcerea la Maubuisson	117
IX. Plată pentru crime.....	126

Partea a treia. Prăbușirile

I. Complotul fantomei	133
II. Secura de la Nottingham	145
III. Spre spânzurătoarea mișeilor.....	157
IV. O zi rea	166
V. Conches	173
VI. Regina ticăloasă	180
VII. Turnirul de la Évreux.....	190
VIII. Cinste de pair, cinste de rege.....	202

IX. Familia Tolomei	210
X. Scaunul judecății.....	215
Partea a patra. Instigatorul la război	
I. Proscrisul	225
II. Westminster Hall.....	235
III. Provocarea din turnul Nesle.....	243
IV. În jurul castelului Windsor.....	246
V. Jurământul bătlanului	251
VI. Zidurile cetății din Vannes	258
Epilog. Ioan I Necunoscutul	
I. Drumul care duce la Roma	269
II. Noaptea la Capitoliu	276
III. „Noi, Cola de Rienzi...”	283
IV. Regele postum	287
<i>Note istorice</i>	295
<i>Repertoriu biografic</i>	305
<i>Despre autor</i>	332

REGII BLESTEMAȚI

Au apărut:

Regele de fier

Regina sugrumată

Otrăvurile coroanei

Legea bărbaților

Lupoaica Franței

Crinul și leul

În pregătire:

Când un rege pierde Franța

Nunta din ianuarie

Din toate parohiile oraşului de dincoace şi de dincolo de râu, din Saint-Denys, din Saint-Cuthbert, din Saint-Martin-cum-Gregory, din Saint-Mary-Senior şi Saint-Mary-Junior, din Shambles, din Tanner Row, de peste tot, lumea din York urca în şir neîntrerupt de două ore spre Minster, către uriaşa catedrală, cu aripa dinspre apus încă neterminată, ce ocupa, înaltă, întinsă, masivă, coama pe care era aşezat oraşul.

În Stonegate şi Deangate, cele două străzi întortocheate care duceau la Yard, mulţimea stătea pe loc. Băieţandrii căţăraţi pe uluci nu zăreau decât capete, nimic altceva decât capete, o fojgăială de capete care acopereau în întregime piaţa. Orăşeni, negustori, gospodine cu o mulţime de copii, infirmi în cârje, servitoare, calfe de meşteşugari, dieci sub glugile lor, soldaţi în cămaşă de zale, cerşetori în zdrenţe, toţi erau strânşi unii în alţii ca paietele în snop. Hoţii cu degete iuţi îşi făceau treaba pentru un an. La ferestre, căţarate, ciorchini de capete.

Dar oare era o lumină de amiază întunecimea asta ceţoasă şi umedă, aburul rece, norii ca de vată, care învăluiau enorma construcţie şi mulţimea ce tropăia în noroi? Oamenii se îndesau unii în alţii ca să-şi ţină de cald.

24 ianuarie 1328. În faţa monseniorului William de Melton, arhiepiscop de York şi primat al Angliei, regele Eduard al III-lea, care nu avea încă şaisprezece ani, se căsătorea cu Filipa de Hainaut, vara lui, care de curând împlinise paisprezece.

În catedrala rezervată demnitarilor regatului, membrilor înaltului cler, membrilor Parlamentului, celor cinci sute de cavaleri invitați, celor o sută de nobili scoțieni în fuste cadrilate veniți să ratifice cu această ocazie tratatul de pace, nu mai era nici un loc. Imediat avea să fie celebrată slujba solemnă, care avea să fie cântată de cei o sută douăzeci de cantori.

Dar, pentru moment, prima parte a ceremoniei, nunta propriu-zisă, se desfășura în fața portalului dinspre sud, în afara bisericii și sub ochii poporului, după vechiul ritual și vechile obiceiuri care aparțineau numai arhidiecezei de York¹.

Ceața lăsa urme umede pe catifeaua roșie a baldachinului ridicat lângă portic, se aduna sub mitrele episcopilor, se lipea de blănurile de pe umerii familiei regale adunate în jurul tinerii perechi.

– *Here I take thee, Philippa, to be my wedded wife, to have and to hold at bed and at board...* Aici te iau, Filipa, ca să-mi fii soție, să te am și să te păstrez în patul și în casa mea...

Venind de pe buzele fragede, dinspre chipul pe care încă nu crescuse barba, vocea regelui surprindea prin putere, claritate și intensitatea cu care vibra. Regina-mamă, Isabella, fu uimită, iar domnul Jean de Hainaut, unchiul miresei, la fel, dar și toți cei de față, din primele rânduri, printre care conții Edmond de Kent și de Norfolk și contele de Lancaster, zis Gât-Sucit, șeful consiliului de regență și tutorele regelui.

– *... for fairer for fouler, for better for worse, in sickness and in health...* în dreptate și în nedreptate, la bine și la rău, în boală și în sănătate...

Șoaptele încetară treptat în mulțime. Tăcerea se așternea ca un val de jur împrejur, și răsunetul glasului tânăr al regelui se împrăștia peste miile de capete, auzit până aproape la capătul pieței. Regele rostea rar lunga formulă a jurământului pe care o învățase în ajun. Dar s-ar fi zis că o plâsmuia atunci, atât de răspiccate îi erau cuvintele, atât le gândea ca să le dea sensul

¹ Cifrele din text se regăsesc în „Note istorice”, pagina 295. Cititorul va găsi la sfârșitul volumului, de la pagina 305, „Repertoriul biografic” al personajelor. (n.a.)

cel mai profund, cel mai grav. Erau ca vorbele unei rugăciuni menite să nu fie spusă decât o singură dată și pentru toată viața.

Un suflet de om mare, de bărbat pătruns de legământul făcut în fața cerului, de prinț conștient de rolul pe care îl are între popor și Dumnezeu, se exprima prin glasul acestui adolescent. Noul rege își lua părinții, apropiații, marii ofițeri, baronii, prelații, poporul din York și întreaga Anglie drept martori la iubirea pe care i-o jura doamnei Filipa.

Profeții mistuiți de zelul întru Dumnezeu, conducătorii națiunilor mânați de o convingere unică știu să impună mulțimilor crezul lor. Iubirea declarată în public are și ea această putere, duce la o astfel de alăturare a tuturor emoțiilor în una singură.

Nu era femeie în mulțime, indiferent de vârstă, nici o tânără măritată de curând, nici o nevestă înșelată, nici o văduvă, nici o fecioară, nici o bătrână care să nu se simtă în acea clipă în locul tinerei soții. Nici un bărbat care să nu se simtă în locul tânărului rege. Eduard al III-lea se unea cu tot ce era femeie în regatul lui, și întregul regat era cel care o alegea pe Filipa drept tovarășă de viață. Toate visurile tinereții, toate dezamăgirile anilor de maturitate, toate regretele bătrâneții se îndreptau spre ei ca tot atâtea ofrande izbucnite din fiecare inimă. În seara aceea, pe străzile întunecate, ochii logodnicilor luminară noaptea și chiar vechile perechi dezbinataveau să-și caute mâinile după cină.

Dacă din cele mai îndepărtate timpuri noroadele se îngământesc la nunțile prinților este pentru că vor să trăiască prin ei o fericire care, pentru că le este înfățișată de atât de sus, pare desăvârșită.

– *... till death us do part...* până ce moartea ne va despărți...

Toți simțiră un nod în gât. Lumea din piață scoase un suspin uriaș de uimire tristă, aproape de dezaprobare. Nu, nu trebuia să pomenească de moarte în clipa aceea. Nu era cu puțință ca aceste două ființe tinere să aibă soarta tuturor, să fie muritori.

– *... and thereto I plight thee my troth...* și pentru toate acestea mă leg de tine prin jurământ.

Tânărul rege simțea mulțimea cum respira, dar n-o privea. Ochii lui de un albastru pal, aproape cenușii, cu gene lungi, de astă

dată ridicată, n-o păraseau pe fetița roșcovană și durdulie, înfășurată în catifele și văluri, căreia îi jura credință.

Căci doamna Filipa nu semăna în nimic cu o prințesă din povești, ba chiar nu era deloc frumoasă. Avea trăsăturile de grăsană ale familiei de Hainaut, un nas cârn, un gât scurt, fața acoperită de pistrui. Ținuta nu avea nici o grație deosebită, dar cel puțin era naturală și nu căuta să ia un aer de măreție care nu i s-ar fi potrivit deloc. Lipsită de podoabele regești, ar fi putut fi confundată cu orice fată roșcată de vârsta ei. Fete asemenea ei puteau fi întâlnite cu sutele în toate popoarele din miazănoapte. Și asta cu siguranță făcea și mai puternică dragostea mulțimii pentru ea. Era aleasă de soartă și de Dumnezeu, dar fără să fie deosebită, în fond, de femeile asupra cărora avea să domnească. Toate roșcovanele durdulii se simțeau ridicate la mare cinste.

La rândul său tulburată, neputându-și stăpâni tremurul, încrețea pleoapele ca și cum nu putea înfrunța intensitatea privirii soțului ei. Tot ce i se întâmpla era prea frumos. Atâtea coroane în jurul ei, atâtea mitre, și acei cavaleri și acele doamne pe care îi zărea în catedrală, toți înșirați în spatele lumânărilor, așa cum sunt cei aleși în Paradis, și tot poporul din jur... Regină, avea să fie regină, și aleasă din dragoste!

Ah! Cât o să-l alinte, o să-l slujească, o să-l adore pe acest prinț frumos și blond, cu gene lungi, cu mâini delicate, sosit ca prin minune cu douăzeci de luni înainte la Valenciennes, însoțind o mamă în surghiun, care venea să ceară ajutor și găzduire! Părinții îi trimiseseră să se joace în livadă împreună cu ceilalți copii. El se îndrăgostise de ea și ea de el. Acum el era rege și n-o uitase. Cu câtă fericire îi închina viața ei! Se temea numai că nu este destul de frumoasă pentru ca el s-o placă mereu, nici destul de cultivată ca să-i poată sta alături cum se cuvine.

– Întindeți, doamnă, mâna dreaptă, îi spuse arhiepiscopul-primat.

Imediat Filipa întinse din mâneca de catifea o mână grăsuță și o prezentă hotărât, cu palma înainte și degetele desfăcute.

Eduard privi cu încântare această stea trandafirică care i se dăruia.

Arhiepiscopul luă de pe o tipsie ținută de un al doilea prelat inelul din aur încrustat cu rubine pe care tocmai îl binecuvânta și îl dădu regelui. Inelul era ud, ca tot ce atingea ceața. Apoi arhiepiscopul, încetișor, apropie mâinile soților.

– În numele Tatălui, rosti Eduard punând inelul, fără să-l împingă, pe vârful degetului mare al Filipei. În numele Fiului... al Sfântului Duh... spuse el, repetând gestul pe arătător, apoi pe degetul mijlociu.

În sfârșit, strecură inelul pe al patrulea deget spunând:

– Amin!

Era soția lui.

Ca orice mamă care își însoară fiul, regina Isabella avea lacrimi în ochi. Se străduia să-l roage pe Dumnezeu să-i dea fiului ei toată fericirea din lume, dar se gândea mai ales la ea, și suferea. Zilele scurse o aduseseră până în clipa în care înceta să mai fie prima în inima fiului său și în neamul ei. Nu, sigur, n-ar fi avut prea mult de ce să se teamă, nici în privința autorității sale la curte, nici în privința frumuseții, de această mică piramidă din catifea și din broderii pe care soarta i-o dădea drept noră.

Dreaptă, subțire, blondă, cu frumoasele cosițe ridicate de-o parte și de alta a feței luminoase, la treizeci și șase de ani Isabella abia dacă părea de treizeci. Oglinda, îndelung consultată în aceeași dimineață, în timp ce-și aranja coroana pentru ceremonie, o liniștise. Și totuși, începând din acea zi, înceta să mai fie regina, pur și simplu, pentru a deveni regina-mamă. Cum de se întâmplase așa de repede? Cum se topiseră astfel douăzeci de ani din viața ei, bântuiți de atâtea furtuni?

Se gândea la propria nuntă, erau exact douăzeci de ani de atunci, la un sfârșit de ianuarie, ca astăzi, și tot pe ceață, la Boulogne, în Franța. Și ea se măritase crezând în fericire, își rostise și ea jurămintele cununii din adâncul inimii. Știa oare atunci cu cine se mărita pentru a mulțumi interesele regatelor? Știa oare că drept răsplată pentru iubirea și devotamentul pe care le aducea nu va primi în schimb decât umilințe, ură și dispreț, că se va vedea înlocuită în așternutul soțului ei nu de amante, ci de bărbați lacomi și nerușinați, că zestrea ei va fi fefuită, bunurile confiscate, că va trebui să ia calea surghiunului

ca să-și salveze viața amenințată și să ridice o armată pentru a-l doborî chiar pe cel care-i pusese în deget inelul de nuntă?

Ah! Tânăra Filipa chiar avea noroc, ea, care era nu numai luată de nevastă, ci și iubită!

Numai prima iubire poate fi întru totul pură și pe deplin fericită. Nimic n-o înlocuiește dacă s-a pierdut. A doua iubire nu ajunge niciodată la această desăvârșire luminoasă. Chiar puternică, asemenea unei stânci, în marmura ei se văd niște vine de altă culoare, care sunt ca sângele închegat al trecutului.

Regina Isabella întoarse ochii spre Roger Mortimer, baron de Wigmore, amantul său, bărbatul care, datorită ei, dar și lui însuși, conducea ca stăpân Anglia în numele tânărului rege. Cu sprâncenele adunate, cu trăsături dure, cu brațele încrucișate deasupra mantiei somptuoase, o privea, în aceeași clipă, fără îngăduință.

„Ghicește ce gândesc“, își spuse ea. „Dar ce fel de bărbat este, dacă îți lasă impresia că faci o greșală numai cât încetezi o clipă să nu te gândești decât la el?“

Îi cunoștea firea suspicioasă și, ca să-l liniștească, îi zâmbi. Ce voia mai mult decât avea? Trăiau ca și cum ar fi fost soț și soție, cu toate că ea era regină, cu toate că el era căsătorit, iar regatul asista la iubirea lor în văzul tuturor. Ea făcuse în așa fel încât el să controleze întreaga putere. În toate funcțiile Mortimer își numea protejații. Poruncise să-i fie date toate domeniile foștilor favoriți ai lui Eduard al II-lea, și Consiliul de regentă nu făcea decât să-i susțină pretențiile. Mortimer obținuse până și consimțământul ei la executarea soțului detronat. Știa că din cauza lui unii îi spuneau acum Lupoanca Franței! Putea el s-o împiedice să se gândească într-o zi de nuntă la soțul ei executat, mai ales atunci când asasinul era acolo, în persoana lui John Maltravers, ridicat de curând la rangul de seneșal al Angliei și a cărui față lungă, sinistră se arăta printre cele ale marilor seniori, ca pentru a reaminti crima?

Isabella nu era singura pe care această prezență o indispucea. John Maltravers, ginerele lui Mortimer, fusese paznicul regelui detronat. Ridicarea lui neașteptată la rangul de seneșal arăta prea fățiș pentru ce fel de servicii fusese astfel plătit. Oficial,

Eduard al II-lea murise de moarte bună. Dar cine, de la curte, înghițea povestea aceasta?

Contele de Kent, fratele vitreg al celui mort, se aplecă spre vârul lui, Henry Gât-Sucit, și îi șopti:

– Se pare că regicidul îți dă astăzi dreptul să avansezi în rang în familia noastră.

Edmond de Kent tremura de frig. Ceremonia i se părea prea lungă, ritualul din York, prea complicat. De ce să nu se fi celebrat căsătoria în capela din Turnul Londrei sau la vreun castel regal, în loc să devină o ocazie pentru o petrecere populară? Pe deasupra, și vederea lui Maltravers... Nu era o necuviință ca omul care trimisese pe lumea cealaltă tatăl să fie prezent, la loc de cinste, la nunta fiului?

Gât-Sucit, cu capul aplecat pe umărul drept, infirmitate căreia îi datora porecla, murmură:

– Prin păcat intră unii mai ușor în familia noastră. Prietenul nostru ne oferă cel dintâi dovada.

Acest „prietenul nostru“ îl desemna pe Mortimer, față de care sentimentele englezilor se schimbaseră foarte mult de când debarcase, cu optsprezece luni mai devreme, în fruntea armatei reginei și fusese primit ca eliberator.

„La urma urmei, mâna care se supune nu e mai rea decât capul care poruncește“, gândea Gât-Sucit. „Și Mortimer e, cu siguranță, mai vinovat, și Isabella alături de el, decât Maltravers. Dar cu toții suntem puțin vinovați. Cu toții am apăsătorit pe cuțit când l-am detronat pe Eduard al II-lea. Nu se putea termina altfel.“

În acest timp arhiepiscopul îi întindea tânărului rege trei monede din aur bătute pe față cu stemele Angliei și ale ținutului Hainaut, iar pe spate cu flori de trandafir, emblematice pentru fericirea conjugală.

Monedele erau *banii de căsătorie*, simbol al veniturilor în bani, pământuri și castele pe care soțul le lăsa soției după moartea sa. Donațiile fuseseră scrise limpede și exact, ceea ce îl liniștea puțin pe domnul Jean de Hainaut, unchiul, căruia încă i se datorau cincisprezece mii de livre pentru solda cavalerilor săi de pe vremea campaniei din Scoția.

– Îngenunchează, doamnă, la picioarele soțului tău, ca să primești banii, îi spuse arhiepiscopul soției.

Toți locuitorii din York așteptau această clipă, curioși să afle dacă datina lor va fi respectată până la capăt, dacă ce era valabil pentru orice supus era și pentru o regină.

Or, nimeni nu prevăzuse că doamna Filipa nu numai că va îngenunchea, dar, într-o pornire de iubire și recunoștință, va cuprinde cu brațele picioarele soțului său și îi va săruta genunchii celui care o făcea regină. Așadar, flamanda rotunjoară, sub îndemnul inimii, era în stare și să adauge ceva la tradiție.

Mulțimea o răsplăti cu urale fierbinți.

– Cred că vor fi foarte fericiți, îi spuse Gât-Sucit lui Jean de Hainaut.

– Poporul o s-o iubească, îi spuse Isabella lui Mortimer, care se apropiase de ea.

Regina-mamă simțea un fel de rană. Ovațiile nu i se adresau.

„Acum Filipa este regina“, gândea ea. „Vremea mea a trecut. Da, dar acum poate că voi avea Franța...“

Căci, cu o săptămână în urmă, un mesager al florii de crin venise în goană până la York, ca să-i dea de știre că ultimul ei frate, regele Carol al IV-lea, era pe moarte.

II

Strădanii pentru o coroană

Regele Carol al IV-lea căzuse la pat în ziua de Crăciun. Pe la Bobotează, doctorii și vracii îl considerau gata pierdut. Din cauza fierbințelii care îl mistuia, a tusei sfâșietoare care îi zgâlțâia pieptul slăbit, a sângelui pe care îl scuipa? Doctorii ridicau din umeri neputincioși. Blestemul, asta e! Blestemul care îi doboră pe urmașii lui Filip cel Frumos. Leacurile nu pot face nimic împotriva unui blestem. Atât curtea, cât și poporul împărțeau această convingere.

Ludovic Arțăgosul murise la douăzeci și șapte de ani, răpus de o uneltire criminală. Filip Lunganul își dăduse sufletul la douăzeci și nouă, pentru că băuse în Poitou apa puțurilor otrăvite. Carol al IV-lea ajunsese teafăr până la treizeci și trei. Aici era sfârșitul. E bine știut că cei blestemați nu ajung la anii lui Hristos!

– Acum, frate, e rândul nostru să cârmuim regatul și să-l ținem cu mână de fier, îi spusese contele de Beaumont, Robert d'Artois, vărului și cumnatului său, Filip de Valois. De data asta, adăugase el, n-o vom mai lăsa pe mătușa Mahaut să învingă. De altfel, nici nu mai are un ginere pe care să-l împingă în față.

Cei doi arătau cât se poate de sănătoși. Robert d'Artois, la patruzeci și unu de ani, era același colos care trebuia să se aplece ca să treacă pragul ușilor și putea pune jos un bou luându-l de coarne. Maestru al acțiunii, al tertipurilor, al intrigilor, își dovedise îndeajuns în douăzeci de ani îndemnarea și în revoltele din Artois, și în războiul din Guyenne, chiar și cu alte ocazii. Descoperirea scandalului din turnul Nesle era puțin

și rodul strădaniilor sale. Dacă regina Isabella și amantul ei Mortimer izbutiseră să adune o armată în Hainaut, să răscole Anglia și să-l răstoarne pe Eduard al II-lea, în parte i se datora lui. Nu se simțea deranjat să aibă mâinile mânjite de sângele Margaretei de Burgundia. În consiliul neputinciosului Carol al IV-lea, în ultimii ani, vocea lui se ridica mai puternic decât cea a suveranului.

Filip de Valois, cu șase ani mai tânăr decât el, nu era la fel de discuit. Dar, înalt și puternic, cu pieptul lat și mersul țănoș, părând la fel de uriaș când Robert nu era lângă el, avea prestața unui cavaler care te câștiga de partea lui. Dar beneficia mai ales de amintirea lăsată de tatăl lui, vestitul Carol de Valois, prințul cel mai zurbagiu, cel mai aventuros al vremurilor sale, care alergase după tronuri-fantomă și cruciade ratate, dar mare om de arme și pe care se străduia să-l imite în excese și în măreție.

Deși Filip de Valois nu reușise până în acel moment să uimească Europa cu darurile lui, i se acorda totuși încredere. Strălucea în turniruri, care erau pasiunea lui. Înflăcărarea pe care o arăta nu era de lepădat.

– Filip, tu vei fi regent, mă ocup eu de asta, spunea Robert d'Artois. Regent și poate rege, dacă vrea Dumnezeu... adică dacă în două luni regina, nepoata mea², care are burta la gură, nu va naște un fiu. Sărmanul văr Carol! Nu va vedea copilul acesta la care visa atât. Și chiar dacă va fi băiat, vei fi regent cel puțin douăzeci de ani. Or, în douăzeci de ani...

Își însoțea gândul cu un gest larg al brațului, care amintea de toate întâmplările posibile, de mortalitatea infantilă, de accidente la vânatoare, de planurile de nepătruns ale providenței.

– Iar tu, loial cum te știi, continua uriașul, vei face în așa fel încât să mi se înapoieze comitatul Artois, pe care mătușa Mahaut, hoața, otrăvitoarea, îl deține pe nedrept, precum și rangul de pair care se leagă de acest comitat. Gândește-te că nu sunt nici măcar pair! Nu e ridicol? Mi-e rușine pentru sora ta, soția mea.

Filip lăsase de două ori în jos nasul borcânat și închisese pleoapele în semn de aprobare.

– Robert, o să-ți fac dreptate dacă va fi ca eu să o împart. Poți conta pe susținerea mea.

Cele mai bune prietenii sunt cele care se întemeiază pe interese comune și pe făurirea aceluiași viitor.

Robert d'Artois, pe care nici o sarcină nu-l făcea să strâmbe din nas, se oferă să meargă la Vincennes ca să-l facă pe Carol cel Frumos să priceapă că zilele îi erau numărate și că avea de luat câteva măsuri, cum ar fi să-i convoace neîntârziat pe pairi și să-l recomande pe Filip de Valois drept regent. Ba chiar, pentru a le face și mai limpede alegerea, de ce să nu-i încredințeze lui Filip, încă de acum, guvernarea regatului, investindu-l cu toate puterile?

– Toți suntem muritori, toți, iubite văr, spunea Robert, plesnind de sănătate și făcând să tremure patul muribundului sub pașii lui.

Carol al IV-lea nu era deloc în stare să refuze și găsea chiar o ușurare în aceea că-l scuteau de orice grijă. Nu visa decât să-și păstreze viața care îi fugea printre dinți.

Filip de Valois primi așadar împuternicirea regală și dădu poruncă să fie convocați pairii.

Imediat, Robert d'Artois își puse strategia în aplicare. Mai întâi pe lângă nepotul lui, d'Évreux, încă băiat tânăr, la douăzeci și unu de ani, cu ținută plăcută, dar destul de puțin întreprinzător. Era însurat cu fata Margaretei de Burgundia, Jeanne cea Mică, așa cum îi spuneau în continuare, cu toate că acum avea șaptesprezece ani, care fusese înlăturată de la succesiunea Franței la moartea Arțagosului.

De fapt, pentru ea fusese născocită legea salică, pentru a o înlătura, cu atât mai ușor cu cât purtarea mamei sale arunca o serioasă îndoială asupra legitimității ei. În schimb și ca să calmeze casa de Burgundia, i se recunoscuse lui Jeanne cea Mică moștenirea Navarrei. Dar se grăbiră prea puțin să-și țină promisiunea și ultimii doi regi ai Franței păstrasera titlul de regi ai Navarrei.

Pentru Filip d'Évreux, dacă semăna cât de cât cu unchiul lui, Robert d'Artois, prilejul era cât se poate de bun ca să pună la cale un tertip de toată frumusețea, să conteste legea succesiunii și să ceară în numele soției sale ambele coroane.

Dar Robert, folosindu-se de autoritatea lui, repede îl îmbrodă pe acest posibil pretendent.